

ZOO DEBRECEN

A debreceni Nagyerdei Kultúrpark tájépítészeti megújítása

Csernyava Lili

Tájépítészet és kertművészet – mesterképzési szak (MA)

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Kert- és Szabadtértervezési Tanszék

Belső témavezető: Bagdiné dr. Fekete Orsolya

egyetemi tanársegéd

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Kert- és Szabadtértervezési Tanszék

Diplomatervem témája egy hazai állatkert újratervezése. Helyszínéül a Debrecenben található Nagyerdei Kultúrpark Állat- és Növénykertet választottam. A téma kiválasztásánál arra törekedtem, hogy egy hazai, vidéki, kevés fejlesztésen, vizsgálaton átesett állatkert legyen, melyet jól ismerek, és érzelmi kötődés fűz hozzá. Gyerekkorom legmeghatározóbb és legtöbbet látogatott állatkertje.

Az állatkert olyan zoológiai intézmény, amely elsősorban vadon élő, azaz nem házasított állatok egy vagy több fajtát tartja, minek köszönhetően azok megfigyelése és tanulmányozása könnyebbé válik a természetben való vizsgálathoz képest. Ezen gyűjtemények nagy része az év jelentős részében vagy egész év folyamán nyitva áll a nagyközönség részére. Az állatkert részt vesz tudományos kutatásban, fajmegőrzésben, védett fajok egyedeinek megóvásában, és természetvédelmi mentőközpont feladatokat is elvállal. Szolgálja a természet- és állatvédelmet, emellett szerepkörébe tartozik még az ismeretterjesztés, oktatás és nevelés az intézményben élő állatok folyamatos és szakszerűen történő bemutatása, tájékoztatása. Ezen intézmények születésükkor csatlakoznak nemzetközi (pl. WAZA, EAZA), hazai szervezetekhez (pl. MÁSZ), szövetségekhez, programokhoz, melyek az állatok és azok élőhelyeinek megóvását, az állatkertek működését támogatják.

Az emberi társadalmi és kulturális változások befolyásolták és végigkísérték az állat-ember kapcsolatának fejlődését, az állatok tartására szolgáló létesítmények szerkezetének, rendeltetésének változásait. A mai fogalmaink szerint ismert állatkerteket is érintő, struktúrájukat, működésüket befolyásoló zoológiai tendenciák a mai napig folyamatosan változnak, fejlődnek. Így beszélhetünk elavult tendenciáról és modernebbéről. Míg előbbinél inkább az emberek igényeire van kialakítva egy állatkert, addig utóbbinál az állat igénye és jóléte van előtérbe helyezve, és csak másodlagosak a látogatói igények.

Debrecen Hajdú-Bihar vármegye és a Debreceni járás székhelye, megyei jogú város. Tervezési területem, a Nagyerdei Kultúrpark a város belterületének északi részén, a Nagyerdő és a lakott terület találkozásánál található. A jelenleg egy igazgatás alatt futó intézmény eleinte külön működött. 1958 november idusán nyitotta meg kapuit az akkori nevén Debreceni Állatkert, 1960 május elsején pedig a Debreceni vidámpark (Ludas Matyi Vidámpark)került átadásra. 1961 évének elején egy igazgatás alá vonták őket. A 2 funkció területe a nyitásuk óta összeér, átmenetüknél gazdasági terület alakult ki. Az állatkerti rész 3.5 hektár területről déli irányban terjedt, így az évtizedek alatt 10 hektár lett, miközben a vidámpark területe nem változott.

A kultúrpark faállománya helyi jelentőségű természetvédelmi oltalom alatt áll. Emiatt a terület dominánsan árnyékos. Talaja humuszos homoktalaj, egyéb természeti adottságainak (pl. éghajlat, szél) értéke, milyensége megegyezik a magyarországi átlagértékekkel. Vizsgálataim során felismertem, hogy a debreceni Nagyerdei Kultúrpark elvált zoológiai iránymutatások alapján lett tervezve, kialakítva és jelenlegi fenntartásában, működésében is ez mutatkozik meg. Ennek legfőbb oka, hogy az 1958-as nyitása óta csak egy tervpályázatot írtak ki, ám azt is elutasították. Az intézmény területén nem történt átfogó fejlesztés. Nincs egységes arculata, úthierarchiája és egységes burkolata, kültéri bútorzata, szolgáltatásai hiányosak. Az állatok tartóhelyei legtöbb esetben nem elégítik ki a benne tartott egyedek igényeit.

A felsoroltak alapján javaslok egy átfogó, távlati fejlesztést 15-20 éves távlatban szakaszonként ütemezett módon. Ebben javaslatot teszek egy gerincút, úthierarchia kialakítására, az állatkeleti fogadótér fejlesztésére és a legmodernebb zoológiai tendencia szerint létrehozott, biomos zónák kialakítására. Az ütemterv a felismert problémák mértéke alapján van felépítve. Ezt követően egy kiemelt területen bemutatom az egyik ütemezési pont belezoomolt fejlesztési tervét. A kiemelt koncepcióterv a Trópusi és szubtrópusi erdő zónán belüli Afrika-Madagaszkár belső-zónát mutatja be. 5 állatfajt érint: gyűrűsfarkú makit, fekete-fehér varit, ezüstös szarvascsőrű madarat, perzsa turákót és rózsás turákót. A 2 makifélének forgókifutót terveztem, melynek lényege, hogy több kültéri kifutó, esetemben 2-2 összeköttetésben áll egymással az állatok számára. A két kifutó adottságaiban különbözik, a makifélék más-más igényét szolgálja és közös belső kifutóval (épülettel) rendelkeznek. A belső-zóna útburkolata szórt burkolat, mely eltér a gerincút javasolt aszfaltburkolatától. Növényállománya imitálja a trópusi és szubtrópusi erdők vegetációját, ám figyelemmel van a fenntarthatósági pontokra (fagyállóság, örökzöld lombzat, kevés igény). A kiemelt területet 2 szintre terveztem: a talajszinten zsákutat hoztam létre, melynek be- és kijárata a gerincúton egymástól 5.5 méterre esik. A terület bejárásának vége előtt indul egy összesen 164 méter hosszú rámpa, mely egy magasabb szintű belátási lehetőséget nyújt a látogatóknak. A végén csúszda és lépcső van kialakítva, melyek egy játszótérbe vezetik a látogatót. A terv kiegészítéseként készítettem növénykiültetési tervet adatlappal és egy részlettervet, melyen részletesebben tudom ismertetni a belső-zóna felépítését, működését, elemeit, hozzá kapcsolódó elveket. A jobb megértés érdekében készültem előképpel, hangulatképekkel, metszettel és 3D alapú látványokkal.